

De Sabadell i del seu rodal

Les creus de Sabadell i de la seva rodalia

per Joan Alsina i Giralt

Algunes de les Creus que havien existit en la Vila i la rodalia de Sabadell han donat nom a paratges més o menys extensos. D'aquestes Creus ens en queda encara record en la toponímia local; algunes, ben poques, hi són encara avui; d'altres no ens en queda més que el record, documental sols moltes vegades.

Vegem quines eren les Creus existents; començarem per la banda de sol ixent, seguint cap a migdia i ponent i acabant a tramuntana.

La Creu Vermella.- La primera notícia d'aquesta Creu l'he trobada en un document de la Cúria de Sabadell, de l'any 1669, i que diu: "Antoni Pau deu adobar la pujada que va de la Vila a la parròquia de Sant Iscle fins a la Creu Vermella". Un altre document, aquest de 1732 ens ajudarà a fixar la seva situació; diu així aquest darrer document: "vinya plantada junt a la Creu dita la Creu Vermella, prop del riu Ripoll i a migdia amb el camí que va de Sabadell a Caldes". La Creu Vermella era, doncs, el camí de la Salut, camí que probablement pujava per la torrentera a l'esquerra de l'actual carretera de Caldes, torrentera avui mig tapada per terres que s'hi han anat abocant.

La Creueta.- Estava situada possiblement sobre el riu Ripoll, al final de l'actual carrer de la Creueta, que en pren el nom. En una escriptura de 1678 es parla del "camí de la Creueta del Cap de la Costa".

Marià Burgues, que havia viscut al carrer de la Creueta, ens la dibuixa en el seu llibre "Sabadell del meu record" i ens en diu: "S'anomenava carrer de la Creueta per haver-hi una Creu de ferro, com si fos de terme, qual Creu rodà bastants anys per casa i servia de

clau per a fermar la garbella de triar terra".

Les Tres Creus.- Prop del riu Ripoll i de l'anomenat Pas de Granollers, en la peça de terra dita La Baldona: "sota la Baldona o sota les Tres Creus" ens diu una escriptura de 1695; "la Baldona o Pas de Granollers" diu una altra, també de 1695. Marià Burgues, en l'obra ja citada, diu: "Del molí de les Tres Creus no n'he pogut aclarir el perquè damunt el portal d'entrada hi ha tres Creus de ferro molt semblants a l'anteriorment descrita del carrer de la Creueta". I també ens la dibuixa. El lloc de les Tres Creus era sobre la Font de la Cirera "en el lloc dit sobre la font Cirera o les Tres Creus" diu un document de 1565.

Una Creu sense nom.- D'una innominada Creu n'he trobat diverses referències, dues de les quals, les que millor la situen, són d'un document de la Cúria de l'any 1605 que diu: "i arribats que forem en el Forn dit d'en Barber en lo camí reial que va de Barcelona a Sabadell, prop d'una Creu de ferro i el peu de fusta" (El mas Barber, i el forn, eren part a Barberà i part a Sabadell); i l'altre referència, també de la Cúria però de 1676, ens l'acaba de situar: "una Creu de ferro en un pal de fusta que hi ha a la vora de dit camí reial, més avall de les Termes".

Aquesta situació m'ha fet pensar al-

guna vegada si aquesta Creu podria ser l'antecessora de la que, existent encara, és la Creu de Barberà.

La Creu de Barcelona.- El seu primitiu nom fou Creu d'en Padrosa com ho podem veure en diversa documentació; en citaré una de 1609: "en el lloc dit la Creu d'en Padrosa, avui dita la Creu de Barcelona, prop del camí reial de Sabadell a Barcelona".

Tot i que totes les referències ens indiquen, com ho fa el seu nom, que estava situada en el camí reial de Sabadell a Barcelona, no en sabem la seva exacta situació, si bé es pot assegurar que era Rambla avall i "prop de la rasa o camí que va de can Font del Pla" ens diu una escriptura de 1766.

¿Era aquesta l'antecessora de l'Actual Creu de Barberà o ho era, com ja hem insinuat aquella innominada "Creu de ferro en un pal de fusta"?

Jo crec més probable que l'actual Creu de Barberà és l'antiga Creu de Barcelona i que s'anà desplaçant vila avall i seguint el seu creixement.

La Creu de la Mà.- Situada davant del Portal anomenat de Gràcia, en l'actual placeta sense nom que formen avui els carrers de Gràcia, Calderon i Valls; un document de 1576 en diu: "la Creu que hi ha en el camí que va de Sabadell al Monestir de la Beata Maria de Montserrat, en el lloc dit la Barrume-ra".

Bosch i Cardellach, en les seves "Memorias de Sabadell" en diu: "en el lugar donde ahora está el que llaman Portal de Gracia, que desde muy antiguo se llama la Creu de la Mà y que en nuestros dias hemos visto poner allí una Cruz de hierro con una mano del mismo". Aquest és un bonic nom que podríem donar a aquesta placeta innominada.

La Creu Baixa.- En un article al "Diari de Sabadell" del 28 de maig de 1983, vaig parlar ja de la Creu Baixa. Serveixi, doncs, aquesta nota d'avui sols per recordar-la i per ajustar-ne més, en opinió meua, la situació. Joan Montllor i Antúnez, fill de l'inoblidable Joan Montllor i Pujal, deia, en una nota al "Diari de Sabadell" del 2 de juny de 1983 i comentant el meu article citat, que la Creu Baixa estava situada al final del carrer Convent i enfront de les dues cases reculades que allí hi ha. És possible, tot i que recordo que Montllor i Pujal havia comentat algu-

FINQUES CARNER

Agent de la Propietat Immobiliària

San Antoni M.ª Claret, 18

Tels. 725 47 66 - 725 49 76

SABADELL

Lola Anglada, adéu!

na vegada que aquestes restes del carrer Convent eren d'un vell assecador de llana. Per altra part aquesta situació no correspondria pas gaire a la descripció que del lloc de la Creu Baixa fa un testimoni d'una causa de 1617 i que diu: "la divisió dels termes de Terrassa i de Sabadell és de la Creu Baixa que va de Sabadell a casa d'en Sampsó de Jonqueres; a la part dreta és terme de Terrassa". Això semblaria indicar que la Creu Baixa estava més aviat al començ de l'actual carrer Puigjaner, que segueix el camí que era partició dels termes de Sabadell i de la part forana de Terrassa.

Un document de 1760 ens parla d'unes terres prop de "la olivera Sabadella o la Creu Baixa" i que termenaven "a sol ixent ab lo camí real que va de la vila de Sabadell a la ciutat de Manresa y a migdia ab una rasa y un caminet que va al Paralló". Aquesta descripció ens situaria la Creu Baixa a tramuntana de l'actual Plaça Marçet i ben a prop del començ de l'actual Avinguda 11 de Setembre; cal recordar que la carretera o camí real de Manresa era l'actual Via Massagué-Avinguda 11 de Setembre i que la "rasa i caminet que va al Paralló" no pot ser més que el "Regarot d'en Salt", que "corria de la casa de Beneficiència devers la Riereta" com ens diu Miquel Carreras.

Fos on fos exactament, sabem que la Creu Baixa estava a la part de tramuntana de l'actual Plaça Marçet i tocant o prop del camí de Manresa, actual Avinguda 11 de Setembre.

La Creu Alta.- Aquesta, la Creu que ha donat nom a una de les més conegudes barriades de Sabadell, tingué possiblement el seu origen en l'entroncament dels camins de Sabadell a Castellar i de Sabadell a Manresa per Matedepera.

Existent encara la Creu, tot i no ser l'original, sembla que amb el pas dels anys ha canviat ben poc el seu lloc d'emplaçament. En una escriptura de 1593 un testimoni ja ens en parla: "i poc abans de arribar a la Creu Alta, venint de Castellar". ■

CAU D'ART SABADELL

Plaça de les Marquilles, 2
Tel. 726 07 35
SABADELL

El 12 de setembre ha mort a Tiana, als 92 anys, la dibuixanta i escriptora del poble català. Dolors Anglada i Sarriera-Lola Anglada-havia col·laborat des dels onze anys a les principals revistes catalanes, després de donar-se a conèixer a través de "Patufet" i "Cucut".

Deixeble d'en Llaverias, es distingí de seguida pel seu dibuixar preciosista, fantasiós i delicat, a l'alçada dels il·lustradors catalans més destacats del nostre segle: Llimona, Nogués, Apel·les Mestres, Cornet o Junceda.

Ella mateixa deia que dibuixava des dels tres anys, si bé no va exposar fins els vint al Faiança Català junt amb el mestre Llaverias. En aquella època ingressà a l'acadèmia Galí, on conegué Joan Miró, qui va arribar a fer-li proposicions matrimoniales, refusades per la Lola, que es mantingué soltera tota la vida.

Cap el 1920 va a París i hi roman vuit anys, dedicant-se a tornar a escriure els seus contes per a infants, així com a il·lustrar obres pròpies i alienes com ara "Aladí i la làmpara meravellosa", "Alicia en terra de meravelles" i "Les mil i una nits". En acabar la guerra civil s'exilià a París i allí treballa per la casa Hachette. De retorn a Espanya roman encara dos anys en la clandestinitat, amagada en un pis de Barcelona; després es retirà a Tiana, on ha viscut fins a la seva mort. De la seva extensa producció hom remarca "La Barcelona dels nostres avis", "El llibre de les nines" i "La meua casa i el meu jardí".

La seva obra plàstica, no limitada tan sols al dibuix

i la il·lustració, sinó tanmateix estesa a l'escultura, la ceràmica i la pintura, acusa en determinades ocasions una plena influència noucentista a l'ensem que un cert regust art-déco. La seva obra gràfica hom la pot trobar, a més a més de les publicacions citades al principi, a "La Mainada", "D'ací d'allà", "Joventut Catalana", "Teatre Català", "La Nuri", "Nosaltres Sols", "Estat Català", "La Rondalla del Dijous", "Mirbal" i "Estel". La seva obra escrita va encara més enllà del conte i la narració, ja que produí alguna obra teatral, com per exemple "El jardí meravellós" i "Follets". La seva literatura per a infants va gaudir, en la seva època, del favor de pedagogs catalans com Artur Martorell i Alexandre Galí.

El març del 1979 la seva obra passà per la nostra Acadèmia de Belles Arts, on Sabadell va poder retre-li l'homenatge degut i, sobretot, tenir la Lola entre nosaltres.

Ara te n'has anat, Lola, i QUADERN s'afegeix al sentiment de Catalunya per la pèrdua d'una de les seves filles predilectes. En Peret, la Margarida, Monsenyor Llangardaix, en Narcís, Martinet i, el nostre heroi, "El més petit de tots" romanen, però, entre nosaltres per sempre més. Adéu, Lola!

Dibuix propietat d'Andreu M. Caixach.